

SØRREISA SENTRUM

SAKSN	21-07658	ØK-			
KOMMUN E	SØRREI SA	STE D	SØRREISA	GNR/BNR	16/4, 7, 9, 23, 515
ANGÅEN DE	REGULERINGSPLAN, § 9-UNDERSØKELSE				
OPPDR	ARKEOLOGISK	REGISTRERINGSDAT	27-.09-		
NY REGISTRERING AV ARKEOLOGISK LOKALITET	JA – BOSETNINGSSPOR FRA J.A. PÅ GBNR. 16/4				
INNBERETNIN	A.NILSEN&V.BENONI	INNBERETNINGSDAT	29.10.2021		

INNHold

FIGURLISTE.....	1
1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN.....	2
1.1 Deltakere.....	2
1.2 Sammendrag.....	2
2. METODE OG DOKUMENTASJON.....	2
3. UNDERSØKELSESOMRÅDET.....	3
1.2 Tidligere registrerte kulturminner.....	4
4. GJENNOMGANG AV UNDERSØKELSEN.....	5
4.1 Gbnr. 16/4.....	5
4.2 AG202 – fyllskifte, usikker funksjon.....	7
4.3 AK203 – Kokegrop.....	8
4.4 Gbnr. 16/23.....	11
4.5 Gbnr. 16/9, 515.....	14
4.6 AG224 - stolpehull.....	14
4.4 Gbnr. 16/23.....	16
5. Treartsbestemmelse og datering.....	17

FIGURLISTE

Figur 1. Lokalisering.....	3
Figur 2. Strandlinjeforskyvningskurve for Sørreisa.....	4
Figur 3. Oversiktskart, planområde og undersøkte områder.....	5
Figur 4. Bygningsrester inntil fjøset på Gbnr. 16/4.....	6
Figur 5. Gjenstander og bein inntil fjøset.....	7
Figur 6. AG202, Gbnr. 16/4 Sett i plan.....	8
Figur 7. Profil av AG202 etter snitting.....	8
Figur 8. Kokegrop AK203 i plan.....	9
Figur 9. Profil AK203.....	10
Figur 10. Varmepåvirkede stein fra AK203.....	10
Figur 11. Kart over gravde sjakter og strukturer på Gbnr. 16/4.....	11
Figur 12. Paviljongen og området rundt etter sjakting.....	12
Figur 13. Kart over sjakter ved paviljongen, Gbnr. 16/23.....	13
Figur 14. AG224, Gbnr. 16/515, planfoto.....	15
Figur 15. AG224, profil.....	15
Figur 16 Kart over gravde sjakter ved gårdstunet Gbnr. 16/9, 515.....	16
Figur 17. Kart over gravde sjakter, Gbnr. 16/7.....	17
Figur 18. AK203 med utvidelse av sjakt.....	18
Figur 19. Arbeidsbilde. Sjakt fra øverste parti, Gbnr. 16/7.....	18
Figur 20. Gårdstunet på 16/9 sett fra SV.....	19
Figur 21. Arbeidsbilde Gbnr. 16/7.....	19

Forside: arbeidsbilde fra Gbnr. 16/515

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Undersøkelsen kom til i forbindelse med områderegulering for Sørreisa sentrum, jf. Kulturminneloven §9.

1.1 Deltakere

Feltarbeidet ble gjennomført av Vidar Benonisen og Anders Nilsen ved Kulturarvseksjonen, Troms og Finnmark fylkeskommune. Maskinentreprenør var Bakkland maskin & transport AS. Undersøkelsen fant sted i perioden 27.09-01.10.2021.

1.2 Sammendrag

Det ble påvist en sannsynlig kokegrop på Gbnr. 16/4, samt en annen kullholdig struktur (mulig stolpehull) på samme bruksnr. Det ble samlet inn kullprøver fra begge strukturer. Utviding av sjakta ved kokegropa (intrasiskode AK203) resulterte ikke i funn av andre omkringliggende strukturer, hvilket åpnet opp for gjennomføring av forenklet utgravning. Dersom det avdekkes et begrenset antall kulturminner av en kulturminnekategori som opptrer regelmessig i regionen og det ikke forventes ytterligere funn, kan fylkeskommunen gjennomføre en forenklet utgravning gjennom delegasjon av midlertidig myndighet. Ved en slik forenklet utgravning blir det aktuelle kulturminnet registrert, dokumentert, og det blir tatt ut eventuelle naturvitenskapelige prøver.

Strukturen ble snittet og dokumentert, og tolkes som en kokegrop. Den andre strukturen (AG202) ble også snittet for å forsøke å fastslå funksjon. Strukturen viste seg imidlertid å være svært grunn, muligens delvis bortpløyd, og det var ikke mulig å si noe sikkert om funksjon. På grunn av tidspress og nærhet til gårdshaugen (ID 68335) ble det ikke utvidet rundt AG202.

Resultater fra C14-datering av to ulike strukturer som ble funnet i sjaktene viste at strukturene er fra både eldre og yngre jernalderen. Vi anser det som svært sannsynlig at det er flere bosetningsspør på 16/4. Området er registrert som et automatisk freda bosetting- og aktivitetsområde i Askeladden og har fått id. 285630.

Det ble også påvist et sannsynlig stolpehull på bruksnr. 515. Det fantes dessverre ikke noe daterbart materiale i stolpehullet, og det ble heller ikke påvist noe stolperække etter utviding av sjakta. Størrelse, form og utseende taler for at dette er snakk om et moderne stolpefundament, kanskje til telegrafstolpe eller lignende.

Det ble ikke påvist noen legalfreda kulturminner eller gjort andre observasjoner av kulturhistorisk interesse etter maskinell sjakting i de øvrige områdene på Gbnr. 16/7, 9, og 23.

2. METODE OG DOKUMENTASJON

Den metodiske fremgangsmåten som ble benyttet på prosjektet var såkalt visuell overflateregistrering og maskinell sjakting. Førstnevnte går ut på at området undersøkes for kulturminner og spor etter fortidig aktivitet som er synlige på markoverflaten. På den måten får man også et overblikk over terrenget og landskapet for øvrig slik at det kan gjøres vurderinger og prioriteringer i forhold til videre undersøkelser ved hjelp av andre metoder.

Maskinell sjakting brukes hovedsakelig på dyrka mark og går ut på å fjerne torv og omrodede toppjordslag ved hjelp av gravemaskin. Ved å fjerne disse øvre lagene vil eventuelle spor etter fortidig

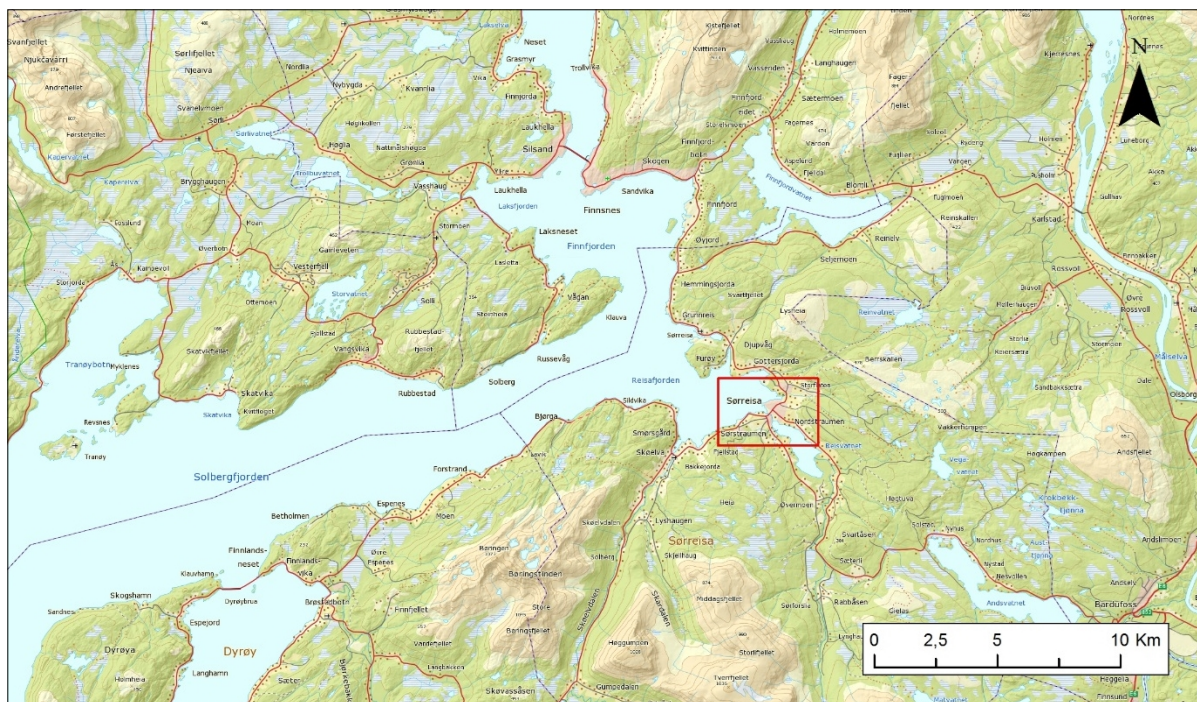
aktivitet og bosetting i form av bl.a. sammenhengende kulturlag og enkelte strukturer bli synlige. Sistnevnte kan blant annet omfatte kokegroper, ildsteder og stolpehull. Siden formålet med denne metoden er å få et representativt bilde av området, skal sjaktene helst avdekke minst 10 – 15 % av planarealet. Sjaktene er som regel mellom 2 – 4 m brede og legges med 5 – 20 m avstand. I praksis vil lengde og antall variere alt etter terreng, størrelsen på undersøkelsesområdet og tilgjengelig tid.

Den digitale dokumentasjonen i felt ble gjort på en Trimble GeoExplorer 6000 GeoXH 3.5G med programvaren ArcPad, og alle fotografier ble tatt med et Canon EOS 700D.

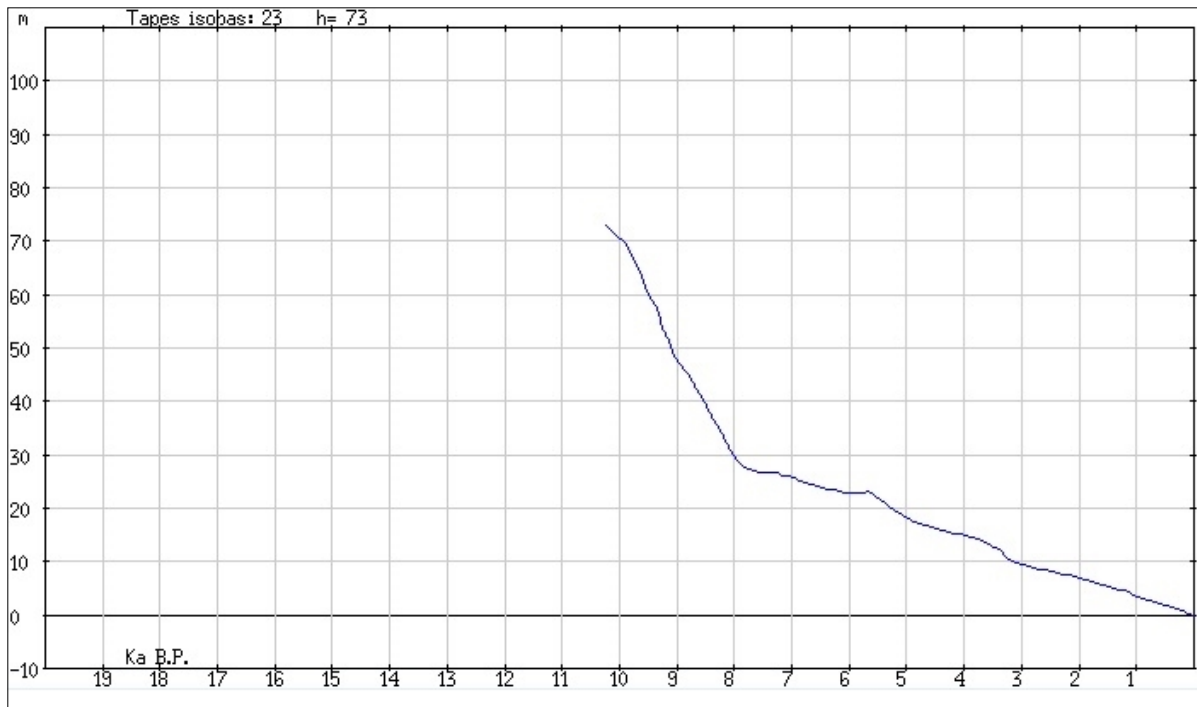
3. UNDERSØKELSESONOMRÅDET

Sørreisa ligger i botn av Reisafjorden, en sidefjord til den større Solbergfjorden mellom Senja og fastlandet i Troms (Figur 1). Tettstedet ligger på begge sider av Straumen og ved munninga til det 3 km lange Reisvatnet. Sørreisa er omgitt i nord av fjellpartiene rundt Lysheia og i sør de høyereliggende myrområdene rundt Heia. Marin grense etter siste istid antas å ha ligget 60-70 moh. og tapeslinja i overkant av 20 moh, mens havnivået for omkring 2000 år siden anslås å ha ligget på ca. 8 meter over dagens. (Figur 2). I eldre steinalder har området vært en lang og smalere sørøstgående forlengelse av Reisafjorden. Etter hvert som landet gradvis har hevet seg har denne fjordarmen smalnet ytterligere til Reisvatnet slik det ser ut i dag.

Planområdet omfatter Sørreisa sentrum på nordsiden av Straumen. Brorparten av planområdet er tidligere jordbruksland, nå utbygd. Det ble i forkant av undersøkelsen fremhevet fire delpartier, tre av disse på dyrket mark, med potensial for bosetningsspor. Partiene ligger mellom ca. 5 og 17 moh., og det er dermed potensial for bosetningsspor fra yngre steinalder/tidlig metalltid, jernalder og middelalder.

Figur 1. Sørreisa.

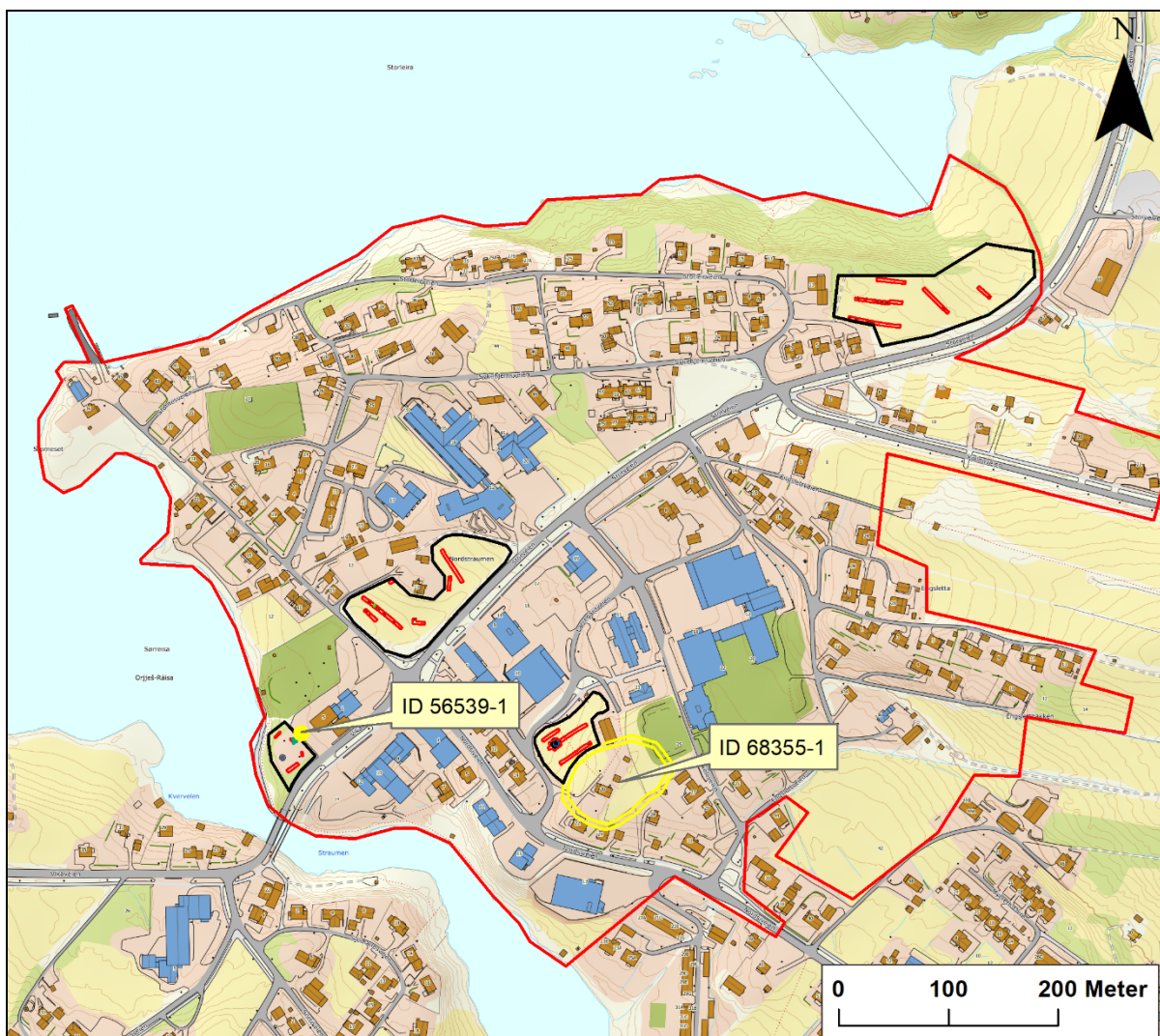
Figur 2. Relativt havnivå i Sørreisa etter siste istid.

3.1 Tidligere registrerte kulturminner

Av tidligere registreringer kan bl.a. nevnes flere pilspisser og skrapere fra eldre steinalder funnet ved Talgrøtberget ca. 35 moh. på gården Sørstraumen (ID 28201). Fra yngre steinalder er det på gårdene Nordstraumen og Sørstraumen gjort løsfunn i høyder på mellom 20-25 moh. av slipte skifer gjenstander, bl.a. kniver, spydspisser og økser. Fra jernalderen kan nevnes kvinnegraven fra merovingertid (ID 56539) som ble funnet ca. 3,5 moh. på bruket Solvang (16/23) på gården Nordstraumen ca. 30 meter nordøst for brua over Straumen. Her ble det gravd ut deler av to ovale bronsespenner, perler av bl.a. rav og glass, samt flere redskaper. Det skal også ha vært inntil 3 gravhauger på bruket Lilleng på gården Sørstraumen.

Fra middelalderen er det registrert to gårdshauger på hver side av Straumen, samt gjenstander av bl.a. kleberstein hugd ut fra det tidligere nevnte Talgrøtberget som for øvrig er den eneste kjente klebersteinsforekomsten i Sørreisa. Her kan også nevnes at det i Trondenes jordebok (ca. 1400) står det oppført to gårder under Tranøy kirke i Sørreisa, Straumen (Stromum) og søndre Straumen (Sydstromum).

På bakgrunn av de utvalgte partienes høyde over havet er det bosetningsspor fra jernalder og middelalder som vi mest sannsynlig påtreffe, men vi kan ikke utelukke man også innenfor disse områdene komme over yngre steinalder/tidlig metalltid.

Figur 3. Oversiktskart, planområde og undersøkelse.

4. GJENNOMGANG AV UNDERSØKELSEN

Undersøkelsen ble gjennomført ved å ta for seg og med ett delparti om gangen. På den måten det ikke ble flere forflytninger med maskin enn nødvendig. Områdene var relativt store i forhold til maskintid til rådighet, slik at det måtte gjøres harde prioriteringer i felt mht. progresjon versus undersøkelsesgrad. Dette innebar videre at vi ikke kunne bruke for lang tid på ett enkelt område dersom vi skulle rekke å undersøke alle utvalgte delpartier.

4.1 Gbnr. 16/4

Eiendommen ligger på øversida av Nordsiveien og omfatter mesteparten av gårdshaugen (ID 68355-1) på nordsida av Straumen. Partiet som var valgt ut til undersøkelse består av vestvendt slakt hellende slåttemark mellom 11 og 16 moh. og ligger vest for tunet og fjøset på Bnr. 4. Selve gårdshaugen (ID 68355-1) synes å strekke noe ut på denne sida, men hoveddelen av gårdshaugen ligger oppe på tunet, rundt våningshuset og sør for fjøset på 16/4. Det var ifølge en lokal informant tufter på marka nord for Larsegårdveien, nå utbygd.

Det ble lagt tre SV-NØ-gående sjakter på marka, den sørøstligste av disse inntil 3 m fra gårdshaugen. I sistnevnte traff vi i sjaktas nordøstre del på rester av en bygning. Dette kom til syne gjennom et torvlag, muligens rester etter taket, etterfulgt av gråsort sand, stein og hellestein. Rundt og i strukturen lå det gjenstander – deriblant garnstein, staur, bein, glass, spiker, beslag m.m. – som synes å tilhøre 1900-tallet.

Lengre vest i samme sjakt kom vi over et lite sirkulært fyllskifte (AG202, se 4.2). I den midtre sjakta traff vi på en sikker kokegrop (AG203, se 4.3), og i den nordvestligste sjakta nærmest Larsegårdveien var det svært mye kull synlig i plan dypt i undergrunnen, og et kullag synlig i profilveggen mot S (mot kokegropa). Undergrunnen i området bestod i hovedsak av rødbrun, siltig sand med usortert stein, noen få stein svært store. Mot vestenden av siste sjakt gikk undergrunnen over til grå sand, og lignet mer en marin avsetning.

Figur 4. Bygningsrester inntil fjøset på Gbnr. 16/4.

Figur 5. Gjenstander og bein fra samme sjakt.

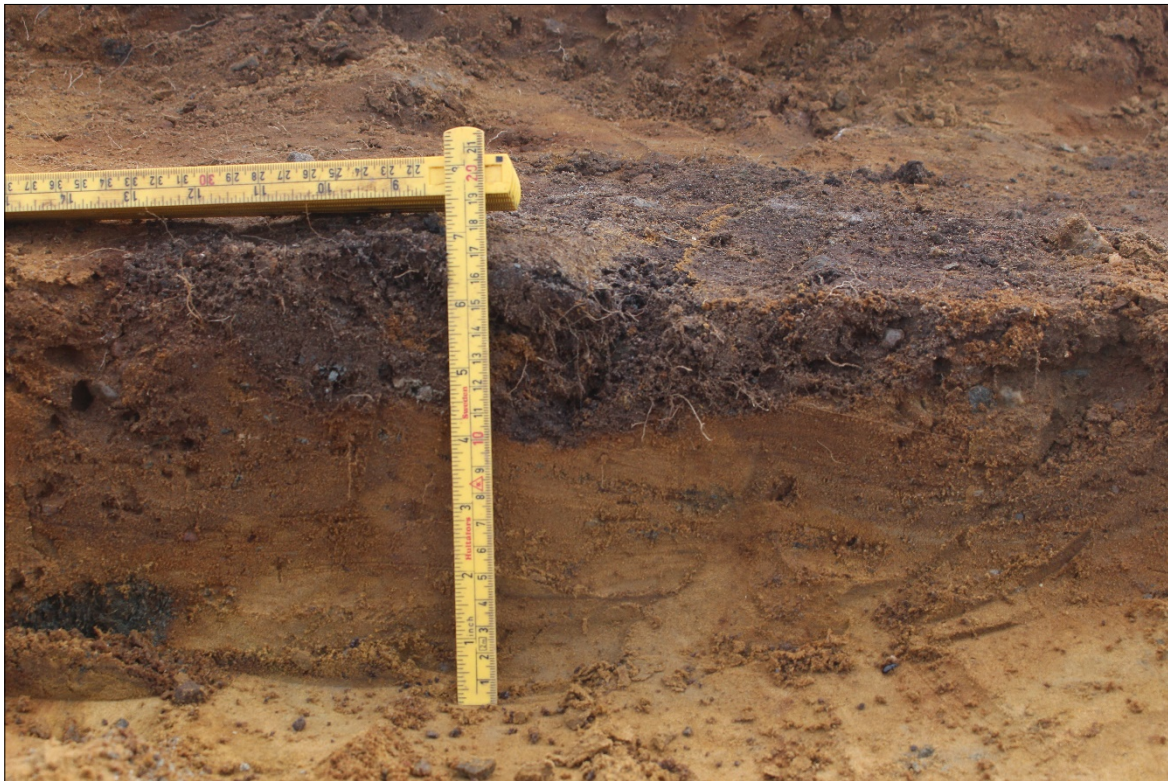
4.2 AG202 – fyllskifte, mulig stolpehull?

AG202 tegnet seg som et klart markert men noe uklart avgrenset sirkelrundt avtrykk, ca. 35 x 35 cm bestående av trekullholdig grå og sort sand med enkelte småstein/grusstein. Strukturen kom til syne ca. 40 cm under torva. Snitting av strukturen oppviste en tilnærmet skålformet profil og en dybde på inntil 7 cm. Det var ellers ingen skoningsstein eller tegn til intern lagdeling. Det ble tatt en kullprøve i profilen. Det kan være tilfellet at mesteparten av strukturen er bortpløyd, og det som gjenstår i dag er bunnen av en eventuell kokegrop/ildsted eller stolpehull.

På grunn av nærheten til den registrerte gårdshaugen valgte vi å ikke utvide vestover fra AG202 med den forventning at sjaktene lenger øst ville fange opp eventuelle andre bosetningsspor.

Figur 6. AG202 fra Gbnr. 16/4 sett i plan.

Figur 7. Profil av AG202 etter snitting.

4.3 AK203 – kokegrop

AG203 tegnet seg som et tydelig markert ovalt fyllskifte, ca. 75 x 55 cm, bestående av skjørbrent stein, trekull og kullholdig grå/sort sand og grus. Strukturen kom til syne ca. 50 cm under gresstorva. Enkelte steder i ytterkanten var det antydning til rødbrent sand. Snitting av strukturen, med snittlinje lagt langs lengderetninga, oppviste en tilnærmet skålformet profil og en dybde på inntil 12 cm. Inntrykket er at kokegropa antagelig er dels bortpløyd, og noe av massene ble trolig tatt av når skuffen til gravemaskinen gikk over. Det var ikke mulig å skimte noen steinsetting rundt eller i strukturen, og koksteinene ligger tilsynelatende tilfeldig passert. En eventuell steinsetting vil antagelig være ødelagt av pløying og skuffen.

Kokegropa ble snittet med graveskje og tørrsåldet, slik at man kunne søke gjennom massene etter eventuelle funn. Det ble under snitting funnet et antall fragmenter av brennt bein, og de større av disse ble samlet inn til en eventuell naturvitenskapelig analyse. Det ble ikke gjort gjenstandsfunn. Det var ellers lite skjørbrent stein/kokstein i de rensede massene, og fleste var relativt små og/eller fragmenterte (inntil 20 cm på det meste). Hva gjelder stratigrafi synes strukturen å være enhetlig og fremstår som et resultat av en enkelthendelse uten tegn til flere faser e.l.

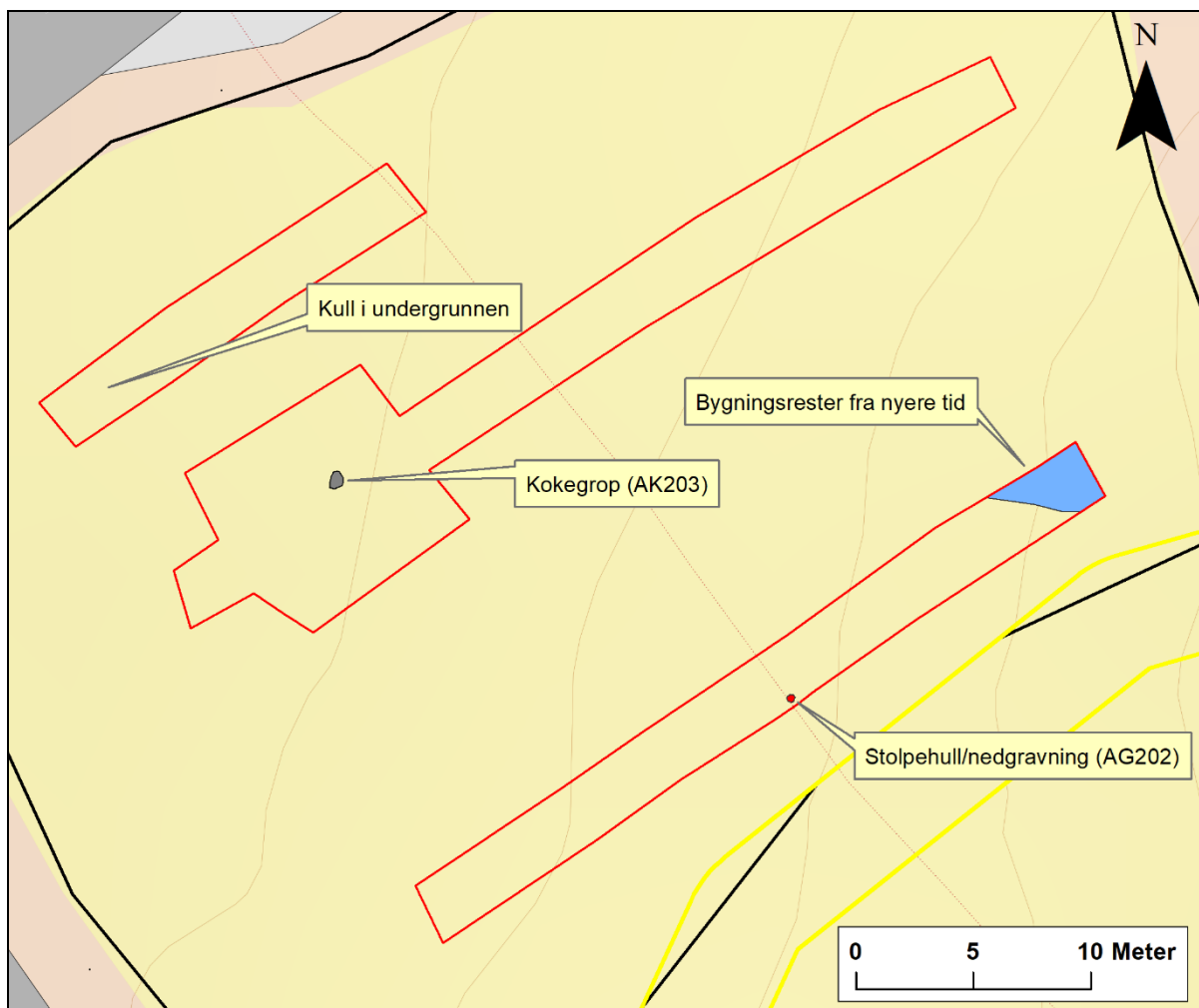
Figur 8. Kokegrop AK203 i plan. Snittet på langs fra motsatt side.

Figur 9. Kokegrop AK203 profil. Profil mot ØSØ.

Figur 10. Skjørbrente stein/kokstein fra den utgravde delen av AK203.

Figur 11. Kart over sjakter og strukturer Gbnr. 16/4.

4.4 Gbnr. 16/23

Den kommunale eiendommen ligger like nord for Vikaveien og på nordsida av bruhodet over Straumen. Her står en paviljong som fungerer som park og møtested. Helt inntil elva er det anlagt en gangvei, og flata med gressplen rundt paviljongen ca. 4,5 moh. er opparbeidet ved bruk av fyllmasser. Årsaken til at området ble valgt ut til undersøkelse, er at er i dette området det har ligget en kvinnegrav fra merovingertid som ble utgravd i 1951. Grava lå i et skjellsandlag ca. 25-30 cm under overflata. Grava var på det tidspunktet ikke synlig fra overflata, men det var antydning til en lav forhøyning over grava, slik at det kan ha vært en gravhaug. Kartfestinga i askeladden plasserer grava ca. 70 m nord for brua, der det i dag er parkeringsplass. Den skal videre ha ligget 4 m N for NV-hjørnet på våningshuset på 16/23. Denne kartfestinga bør nok oppfattes som omtrentlig. I Sørreisa bygdebok heter det at grava lå i et område 30 m N for brua. Tilstedeværelsen av denne kvinnegrava kan bety at det har ligget et gravfelt i området, slik at det kan finnes flere graver i området.

Figur 12. Paviljongen og området rundt etter sjaktning. Tatt mot S.

Det ble satt i alt fire sjakter i dette partiet, to lagt SV-NØ og de resterende to SØ-NV. Kabelføring og vannledninger satt begrensninger for hvor det var mulig å grave risikofritt. I den første sjakta satt lengst i NV traff vi på omrotede/forstyrrede masser, evt. fyllmasser med bl.a. murstein, plast og eternittplater på inntil 1 m dybde.

Sjakt to ble avbrutt etter å treffe på strømkabler som gikk på langs med sjakta, en annen tversgående ledning og en gammel septiktank. Her så vi imidlertid, sett bort fra kabelgrøfter o.a., det som trolig var opprinnelige undergrunnen her i form av lys skjellsand.

I neste sjakt ble lagt SØ-NV, og også her kom vi over moderne aktivitetsspor i form av en veggmur av betonghulblokk/vibroblokk. Undergrunnen bestod av rødbrun sand/morene.

Sjakta lengst i S oppviste en urørt undergrunn bestående av grå sand og avrunda stein som lå på 70 cm dybde i SV og 30 cm i NØ. Ingen funn.

Sjaktninga i området ble vanskeliggjort pga. div. infrastruktur i bakken. Det har gjennom årene blitt gjort betydelige inngrep i marka, og det kan godt tenkes at andre graver har blitt tapt som følge. Til tross for dette traff vi også undergrunn urørt i moderne tid uten at dette resulterte i funn, og fant heller ingenting av interesse i de omrotede massene. Vi anser derfor området som tilstrekkelig undersøkt.

Figur 13. Kart over sjakter ved paviljongen, Gbnr. 16/23.

4.5 Gbnr. 16/9, 515

Eiendommene omfatter et parti med slåttemark like nord for FV86. På gårdstunet på 16/9 finnes to SEFRAK-registrerte bygninger, et eldhus og et stabbur, begge fra seint 1800-tall. Marka er sørvestvendt og stiger fra ca. 6 moh. ved Stornesveien i SV, opp til ca. 12 moh. i NØ.

Det ble i alt åpnet 6 sjakter på marka, fire nedenfor (SV for) tunet, og på øversida (Ø og NØ) for tunet. Det ble forsøkt å sette ei sjakt like oppunder tunet, men denne måtte avbrytes pga. en ledning. Undergrunnen der bestod av morene. De tre neste sjaktene ble lagt på langs et flatt parti nedenfor gårdstunet. Undergrunnen her var av en annen karakter enn siste, nå marin strandavsetning bestående av grå sand med vannrulla stein i bunn. Det viste seg å være svært mange dreneringsgrøfter lagt her, noe som tyder på at marka opprinnelig har vært nokså vasstrukken. Her kom vi over det vi tolker som et stolpehull fra nyere tid (se 4.6). Det ble i samme sjakt funnet et keramikkskår med blyglasur – etterreformatorisk.

De to sjaktene på øversida av gårdstunet ble lagt på det flateste partiet uten å resulterte i funn. Ditto undergrunn som sjaktene nedenfor tunet.

4.6 AG224 – stolpehull

AG224 kom til syne ca. 35 cm under gresstorva som et ovalt blandet fyllskifte, ca. 80 x 57 cm, bestående mest av grågrønn siltig sand. I plan var en enkelt større oppstikkende stein synlig. Formen etter snitting viste seg å være irregulær, med en skråstilt profil i N avgrenset av en skoningsstein og en avrundet profil i S. Stolpehullet inneholdt flere større skoningsstein som synes å stå oppstilt i nordre del av strukturen. Inntil den tilsynelatende satte skoninga er en større rund stein, muligens naturlig, mens det tydelig er gravd over denne. Stratigrafien består av siltig grågrønn sand, deretter et mørkt humuslag, med linser/flekker av dette mørke jordlaget i førstnevnte lag. Skoningssteinene ser ut til å gå ned i den naturlige undergrunnen under.

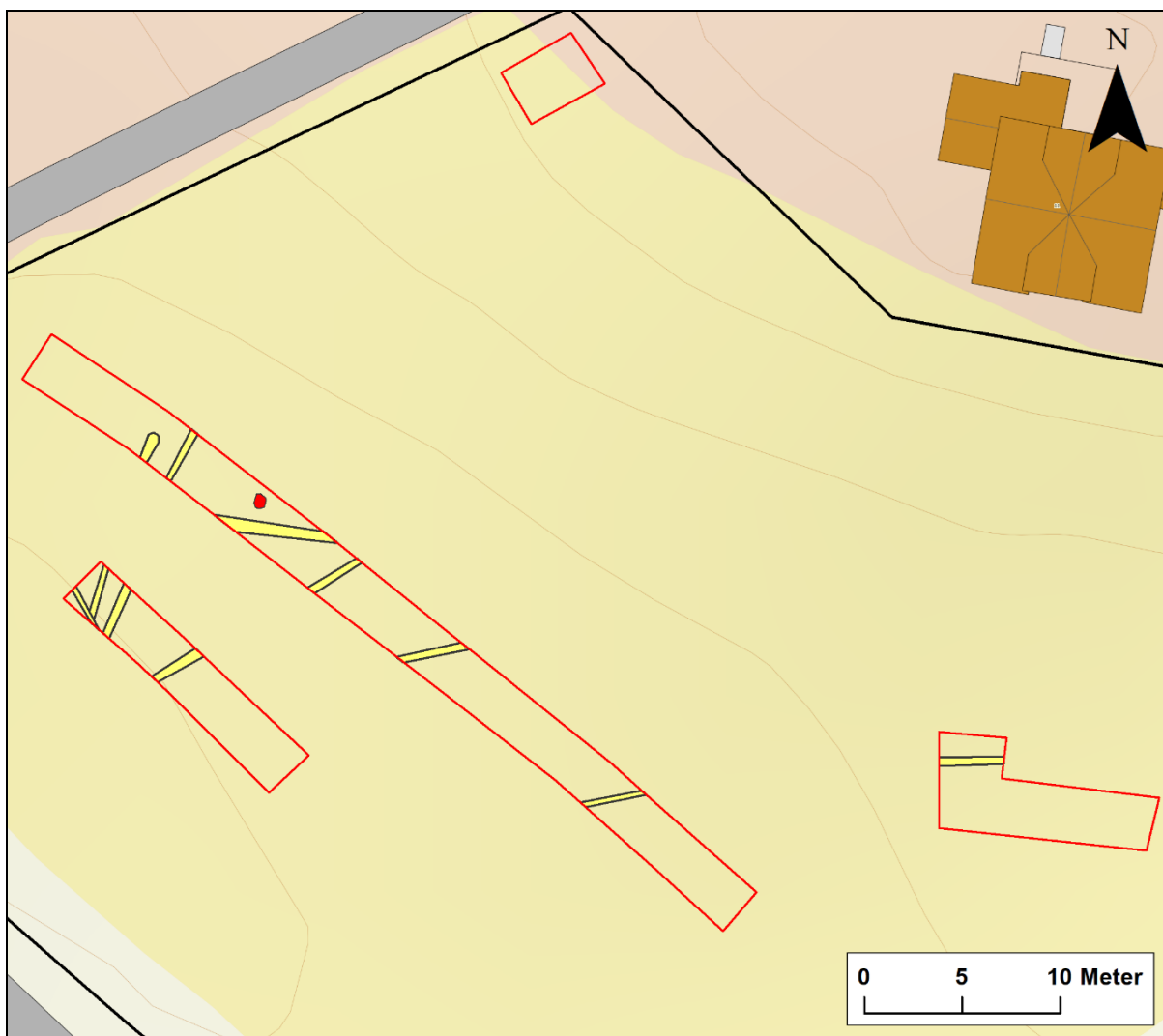
Det fantes ikke trekull i strukturen, og det er ingenting ved dens form eller utseende som indikerer at den kan være førreformatorisk. Størrelsen er videre for stor til sammenlignet stolpehull som man typisk assosierer med langhus fra jernalderen. Det ble heller ikke funnet en stolperække eller andre strukturer ved utvidelse av sjakta rundt AG224. Vi tolker strukturen som et moderne stolpehull, kanskje fra telegrafstolpe e.l.

Figur 14. Stolpehull AG224 på Gbnr. 16/515 sett i plan.

Figur 15. Stolpehull AG224 på Gbnr. 16/515. Profil mot Ø etter snitting.

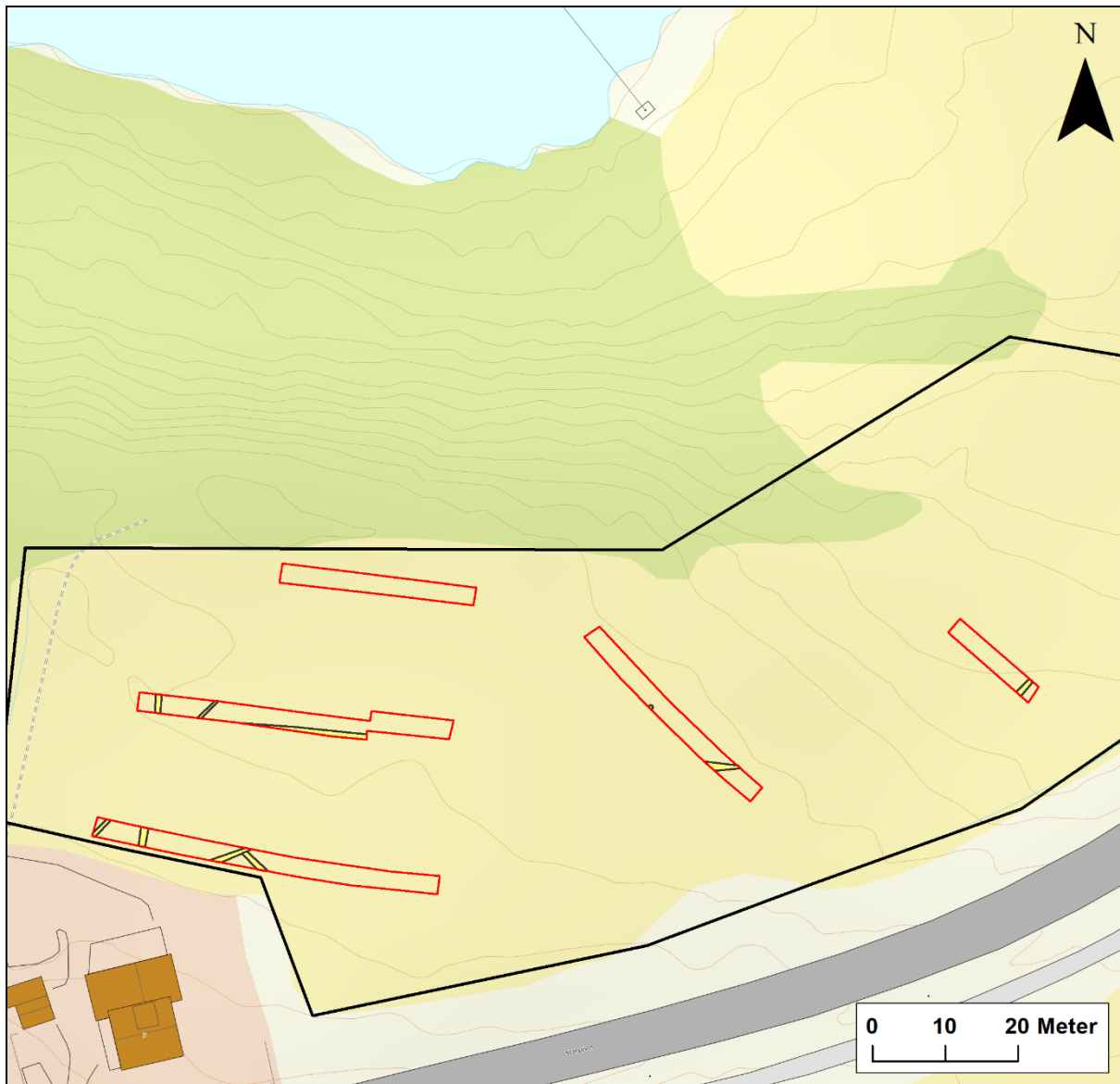
Figur 16. Kart over sjakter ved gårdstunet Gbnr. 16/9, 515.

4.6 Gbnr. 16/7

Eiendommen ligger på sørsida av ei vika som Mølnelva løper ut i, på nordsida av Fv86, og består for det meste av slåttemark, med et platå i vest mellom 16 og 17 moh., før det i øst gradvis skråner ned til ca. 8-9 moh. Fra platået i V skråner terrenget bratt ned til fuktig krattskog på ca. 5 moh.

Det ble i alt satt fem sjakter i området – tre Ø-V-gående på det øverste platået og to NV-SØ-gående ute mot kanten av platået og på en terrasse nedenfor. Undergrunnen i området bestod tilsynelatende dels av marin avsetning, og morenemasser i utkantene av marka. Vi kom over flere dreneringsgrøfter av stein i den øvre delen, og en bestående av trestokker i den nedre, østre delen. Torvlaget var stedvis mektig og avga metan, noe som tyder på at det opprinnelig har vært myrlandt her.

Det ble ikke gjort noen funn eller observasjoner av kulturhistorisk interesse på Gbnr. 16/7.

Figur 17. Kart over sjakter Gbnr. 16/7.

5. Treartsbestemmelse og datering

Treartsbestemmelse utføres av Andreas Kirschhefer. Radiokarbondatering utføres av NTNU og ble mottatt i e-post av 09.02.2022 (se resultatene helt i slutten av rapporten).

Figur 18. AK202 på Gbnr. 16/4 med utvidet sjakt.

Figur 19. Sjakt fra øverste parti, Gbnr. 16/7.

Figur 20. Gårdstunet på 16/9, tatt mot SV. De to SEFRAK-registrerte byggene ligger til venstre for fjøset.

Figur 21. Arbeidsbilde Gbnr. 16/7.

Resultat fra C14 dateringer som ble sendt inn til NTNU Trondheim:

Trekull fra stolpehullet AG 202 med prøvemerket AG202 viste at trekullet er fra yngre jernalder. 1328 +/-13 BP.

Trekull fra kokegropa AK 203 prøvemerket PK 207 viste at trekullet var fra eldre jernalder 1722 +/-15 BP.

National Laboratory for Age Determination										
14C Result Report										
Ragnhild Myrstad		ragnhild.myrstad@tffk.no		Calibration references:						
Troms og Finnmark fylkeskommune				OxCal v4.4.2 Bronk Ramsey (2020); r:5						
Postboks 701				Atmospheric data from Reimer et al (2020)						
9815 Vadsø										
Sample Name	Fraction	14C content (pMC)	14C Age (rounded)	d13C (from AMS system)	Calibrated Age Ranges	d species	14C Age (not rounded)	% C	m gC	Fraction Yield(%)
TRa-1721 AG202	charcoal, 6 pieces batre (furu ?), alkali residue	84.77 ± 0.13	1330 ± 15	-24.8 ± 2.0 ‰	68.3% probability 660AD (57.2%) 678AD 752AD (11.1%) 757AD		1328 +/-13 BP	69	1.92	69
TRa-1721 PK207	charcoal, 2 pieces bjork, alkali residue	80.82 ± 0.14	1710 ± 15	-24.5 ± 1.8 ‰	95.4% probability 68.3% probability 263AD (16.2%) 276AD 345AD (52.1%) 383AD		1711 +/-15 BP	65	1.76	49